

פרשת עקב - תשס"ד

בני תלמי

השבוע פרשת עקב: "וַהֲרִיחַ עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמְשָׁפְטִים הָאֵלֶּה וְשִׁמְרֶתֶם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם ... (דברים, ז, 12).

שני עקבים לה לפרשתנו:

זה המופיע למעלה, המבטיח לשומעים ולמקיימים "... אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד... וְאֶהְיֶה וְיִבְרַכְךָ... בְּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל הָעַמִּים... " ובפרק ח' "כִּי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ מִבֵּיאַךְ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נַחְלֵי מַיִם עֲנִינֹת וְתַהֲמֹת יִצְאִים בְּבִקְעָה וּבְהָרִים... " (זה יפה – תקראו שם);

וזה המופיע בסוף פרק ח': "וַהֲרִיחַ אִם שָׁכַח תִּשְׁכַּח אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים... הַעֲדֹתִי בְכֶם הַיּוֹם כִּי אֲבִד תֹּאבְדוּן... עֵקֶב לֹא תִשְׁמְעוּן בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם".

שני עקבים, שני קצוות. עקב של ברכה הוא זה אשר זוכה ומורס משפל המדרגה ומעקב רגלו כלפי מעלה אל הזכיות והזכויות. ועקב של קללה הוא של זה החוטא שסופו שיושפל משמי מרום של חסד עד לעקבי רגליו ואל העקרבים, השרפים והנחשים האורבים לו במדברותיהם של החוטאים.

ומה בין הברכה לקללה, מהו שמפריד בין שמים וארץ ובין ארצם של שבעת המינים לארצם של שבעים ושבעה אסונות? – "וַהֲרִיחַ אִם שָׁכַח תִּשְׁכַּח אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים..."

לאורך ספר דברים משה מסכם ומזכיר פרקים מרכזיים מתולדותיו כמנהיג ישראל. בפרק י' שבפרשתנו חוזר משה אל סיפורי "העליה השניה", ושני עניינים קטנים משכו שם את סקרנותי:

א. הסיפור בספר שמות מתחיל כמו זה שלנו: "... פָּסַל לָךְ שְׁנֵי לַחַת אֲבָנִים פְּרָאשִׁימִים... וכו' (לד, 1). אולם כאן אצלנו מופיע פתאם אלמנט חדש שלא היה, בהקשר זה, בספר שמות: "... וַעֲלָה אֵלַי הֶהָרָה וַעֲשִׂיתָ לָךְ אֲרוֹן עֵץ. וְאָכַתְבָּ עַל הַלַּחַת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלַּחַת הַפְּרָאשִׁימִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ וְשָׁמַתָּם בְּאֲרוֹן" (דברים י', 1-2). ומשה עושה כדבריו, עושה ארון עצי שיטים מפסל שני לוחות אבנים ועולה.

למה מוסיף ספר דברים את עניין הארון לכאן, ולמה לא מוזכר הארון בסיפורי "העליה השניה" של ספר שמות?

העניין חוזר על עצמו גם בירידה מן ההר: בספר שמות משה יורד, עור פניו קורן, אהרון ובני ישראל חוששים לגשת, הוא שם מסוה על פניו וכו', אך הארון שוב לא מוזכר בתוך החטיבה הסיפורית הזאת.

אצלנו משה יורד "וְאָפֶן נֶאֱרַד מִן הָהָר וְאָשַׁם אֶת הַלַּחַת בְּאֲרוֹן אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וַיְהִי שֵׁם פְּאֶשֶׁר צִוִּי יְהוָה" (שם, 5).

מה שוני יש בלוחות של ספר דברים ששמירתם בארון כל כך חשובה?
ב. תוך כדי שמשה מתאר את סיפור עלייתו בספר דברים, הוא לפתע חורג מן הסיפור, מדלג עשרות שנים קדימה ומזכיר את מותו של אהרון (ראו שם, 6) וממשיך:
 "בַּעַת הַהוּא הִבְדִּיל יְהוָה אֶת שִׁבְט הַלְוִי לְשֵׂאת אֶת אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה לְעִמָּד לְפָנַי יְהוָה לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשֵׁמוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה" (שם, 8).

את הקשר הפונטי שבין הארון ואהרון לא צריך להסביר, אבל מה רוצים ללמד אותנו בשתי השאלות המסקרנות הללו?

בואו ננסה לראות מה יש במסר של דברים שאיננו בספר שמות:
 בספר שמות, במעמד זה, מבטיח ה' לגרש את אויבי ישראל, דורש להיזהר מבריתות עם העמים הזרים, מזהיר מעבודה זרה, מזכיר את הפסח, את שמירת השבת, את שלשת הרגלים ומבטיח להוריש גויים ולהרחיב גבולות (שמות, ל"ד, 11-26).

ספר דברים שם במעמד הזה דברים אחרים בפי הגבורה: "וּמַלְתֶּם אֶת עֲרֵלַת לְבַבְכֶם... כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים... אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד, עֲשֵׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם וְאֶלְמָנָה וְאִהָב גֵּר לְתֵת לוֹ לֶחֶם וְשִׂמְלָה. וְאֶהְבֶּתֶם אֶת הַגֵּר כִּי גֵרִים הָיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" (דברים, י', 16-20).

אין בהכרח סתירה בין שמות לדברים, אך תסכימו אתי שהדגשים אחרים. לעורלות המילה ימצא מקום על גבעת העורלות, את קדושתה של מילת הלב יש לשמור בארון הברית.

ארון הברית, ובו הלוחות, מופיע גם בספר שמות, אך ניתן לו מעמד מיוחד, מובלט ומקודש כשהוא בא לחפון בתוכו את הציווי הייחודי (הדפסתי "יהודי" בטעות (!)) של "לֹא יִשָּׂא פָנִים וְלֹא יִקַּח שֹׁחַד, עֲשֵׂה מִשְׁפָּט יְתוֹם וְאֶלְמָנָה וְאִהָב גֵּר". לחרוט על הלוחות באצבע אלוהים יש, כנראה, קיום נצחי משלו. את הלקח הערכי מוסרי שלו יש לשמור בארון העץ החתום לבל יאבד עם רוחות הזמנים.

מי אני שאדע את נפשו של משה, אך אולי מכאן ניתן להבין מדוע הוא בוחר להזכיר דווקא כאן את מותו של אהרון, את הכתרת בנו תחתיו ואת אחריותו של שבת לוי לנשיאת הארון ולשמירת הציווי המיוחד שהוא מכיל בקרבו.

אם זהו המסר המיוחד של הקודש, אם האחריות על המסר הזה מוטלת על בני לוי, אם לכן נאמר על בני לוי שאותם הבדיל ה' לשאת את הארון "לְעִמָּד לְפָנַי יְהוָה לְשָׁרְתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשֵׁמוֹ" – אם כל זה נכון, אנחנו יכולים גם להבין את חומריתה של שכחת המסר הטמון בארון ואת פירושו של הפסוק "וְהָיָה אִם שָׁכַחְתָּ תְּשַׁכַּח אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהִלַּכְתָּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים", פסוק שהוא המבדיל, כאמור, בין ה"עקב" של הברכה לזה של הקללה.